

MANIFEST GEOFOOD

Živilska industrija je ključni sektor za globoke spremembe, ki jih družba potrebuje za uresničitev ciljev trajnostnega razvoja do leta 2030. Kmetijski sektor ima temeljno vlogo pri soočanju s svetovnimi izzivi, povezanimi s podnebnimi spremembami, izgubo biotske raznovrstnosti, pomanjkanjem hrane in naraščanjem števila prebivalcev. Družine, ki predstavljajo približno 500 milijonov ali 88 % od 570 milijonov kmetijskih gospodarstev na svetu, proizvedejo približno 80 % hrane na Zemlji.

Okoljska kriza – dejanski scenarij

Proizvodnja hrane in bombaža, biogoriva ter drugi neživilski proizvodi iz kmetijstva in gozdarstva so najpomembnejši dejavniki degradacije okolja v razvitih državah in državah v razvoju. Polovica svetovnih tropskih gozdov je bila izkrčena, na leto pa še vedno izgubimo približno 18 milijonov hektarov gozdov, kar je površina v velikosti Anglije in Walesa. Izguba biotske raznovrstnosti je zdaj 1000-krat večja od običajne stopnje, populacije glavnih vrst pa so se od leta 1970 zmanjšale za približno 60 odstotkov. Naraščajoče povpraševanje po mesu in mlečnih izdelkih na prebivalca še povečuje človekovo potrebo po zemljiščih, vendar je zaradi predvidenega povečanja svetovnega prebivalstva s 7,6 na približno 11 milijard do konca stoletja malo prostora za nadaljnjo širitev kmetijstva, ne da bi pri tem ogrozili ključne okoljske in podnebne cilje

Intenzivni načini kmetovanja, vključno z vse večjo odvisnostjo od kemikalij, so ključni vzroki za izgubo približno 80 odstotkov žuželk v Nemčiji od konca osemdesetih let prejšnjega stoletja. O podobnih trendih so poročali po vsem svetu.

Kmetijstvo, predelava hrane in posledično sprememba rabe zemljišč so odgovorni za nekaj manj kot tretjino svetovnih emisij toplogrednih plinov. Ljudje lovijo tudi netrajnostne količine prostoživečih rib, pri čemer je tretjina komercialnega ribolova opredeljena kot prekomeren ulov. V malo več kot pol stoletja je človek uničil 90 odstotkov populacij največjih plenilcev, kot so tune, mečarice in morski psi. Poleg tega uničuje ribolovne tehnike, kot je ribolov s pridnenimi vlečnimi mrežami, povzročajo veliko škodo obalnim in morskim ekosistemom. Pričakuje se, da bo do leta 2030 polovica svetovnega prebivalstva doživela velik vodni stres, kmetijstvo pa predstavlja dve tretjini porabe vode. Ker je namakanje še posebej razširjeno v regijah s pomanjkanjem vode, je ta sektor odgovoren za 90–95 odstotkov porabe vode, ponderirane glede na pomanjkanje. Živilski sistem povzroča vsaj tri četrtine izpustov dušika, ki povzročajo cvetenje alg in mrtva območja v sladkovodnih ekosistemih in oceanih. Po ocenah je sproščanje reaktivnih dušikovih spojin že zdaj dvakrat večje od najvišje trajnostne ravni, podobno velja tudi za fosfor. Povečana koncentracija hranilnih snovi v oceanih skupaj z drugim onesnaževanjem vode in naraščajočimi temperaturami zaradi podnebnih sprememb močno obremenjuje morske ekosisteme. Med vročinskim valom v letih 2016–2017 je bilo prizadetih približno 90 odstotkov Velikega koralnega grebena, polovica koral pa je odmrla.

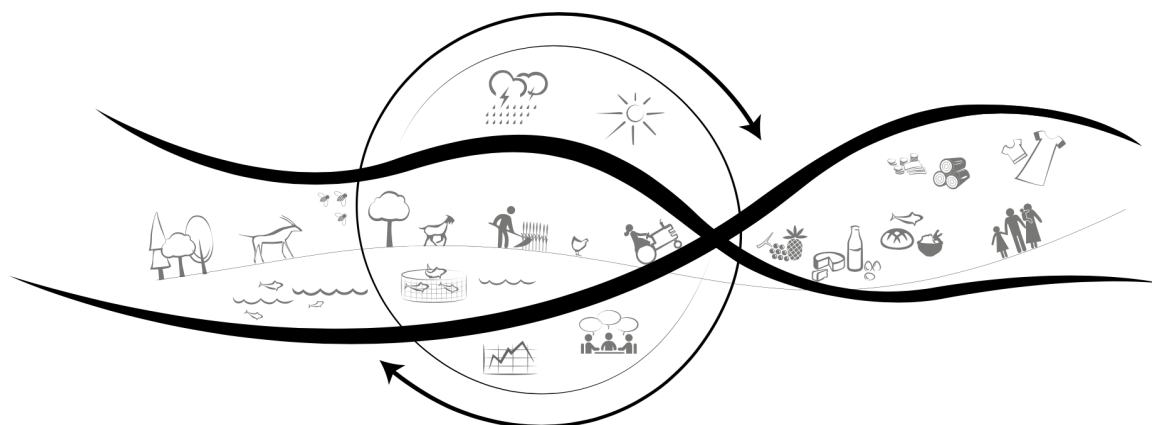
EU je vzpostavila dolgoročno strategijo za doseganje ničelnih neto emisij toplogrednih plinov do leta 2050 (»Green Deal«, Evropska komisija, 2020). Proizvodnja zadostnih količin hrane, krme in vlaken bo še naprej ključna za evropsko gospodarstvo, hkrati pa naj bi tudi kmetijski in gozdarski sektor prispevala k cilju ogljične nevtralnosti sredi stoletja. Pričakuje se, da se bo povpraševanje po biomasi povečalo za proizvodnjo toplote, biogoriv, bioplina, gradbenih materialov in trajnostnih proizvodov na osnovi biomase, kot so biokemikalije. Povečana ponudba biomase naj bi izvirala iz

različnih virov, da bi zagotovili trajnost proizvodnje in stabilizacijo ali povečanje ponora ogljika v obstoječih gozdovih. Zmanjšanje kmetijskih emisij, ki niso emisije CO₂, bo doseženo predvsem z inovacijami, npr. z natančnim kmetovanjem za optimizacijo uporabe gnojil in drugih kemikalij na poljih, izboljšanjem produktivnosti goveda in obdelavo gnoja v aerobnih digestorjih. Strategija EU temelji tudi na povečanju sekvestracije ogljika na kmetijskih zemljiščih z boljšimi kmetijskimi praksami, vključno s kmetijsko-gozdarskimi tehnikami, ničelno obdelavo tal in uporabo pokrovnih rastlin.

Nazadnje, pogozdovanje in obnova degradiranih ekosistemov bi lahko prispevala k več ciljem: ohranjanju CO₂, biotski raznovrstnosti, ohranjanju tal in vode ter proizvodnji biomase.¹

5 načel trajnostne hrane in kmetijstva²

The 5 principles of Sustainable Food and Agriculture

- 1) Izboljšanje učinkovitosti pri rabi virov.
- 2) Neposredno delovanje za zagotavljanje in varovanje naravnih virov.
- 3) Kmetijstvo mora izboljšati življenje na podeželju, enakopravnost in socialno kohezijo.
- 4) Povečanje odpornosti ljudi, skupnosti in ekosistema.
- 5) Potreben je odgovoren in učinkovit mehanizem vodenja.

Kako lahko dosežemo teh 5 glavnih točk?

Pot do blaginje je jasno načrtovana v Agendi 2030 za trajnostni razvoj. Zahteva preobrazbene ukrepe, ki vključujejo načela trajnosti in odpravljajo temeljne vzroke revščine in lakote, da nihče ne bi bil zapostavljen.

Trajnostna prehrana mora biti del celovite strategije za povečanje prehranske varnosti in prehrane, izboljšanje preživetja pridelovalcev hrane, podpora gospodarskemu razvoju, zmanjšanje vpliva na podnebje in obnovo ekosistema.

Teh 20 medsebojno povezanih ukrepov zajema vizijo trajnostnega razvoja iz Agende 2030, v kateri se hrana in kmetijstvo, preživetje ljudi ter upravljanje naravnih virov ne obravnavajo ločeno, temveč kot eno; prihodnost, v kateri se ne

¹

Trajnostna raba zemljišč in sistem hrane, poročilo konzorcija FABLE, 2019.

²

FAO, <http://www.fao.org/sustainability/en/?platform=hootsuite>

osredotočamo le na končni cilj, temveč tudi na sredstva za njegovo doseganje; ter okolje, v katerem javni in zasebni akterji sodelujejo pri legitimizaciji, oblikujejo in si prizadevajo za doseganje razvojnih rešitev.

Ti ukrepi vključujejo tri razsežnosti trajnostnega razvoja ter zahtevajo sodelovanje in partnerstva med različnimi akterji. Z opredelitvijo sinergij, razumevanjem kompromisov in opisom spodbud se teh 20 ukrepov ukvarja z resničnimi vprašanji, s katerimi se soočajo države pri oblikovanju sveta brez lakote in svetlejših prihodnosti za vse.

1. Olajševanje dostopa do proizvodnih virov, financ in storitev.
2. Povezovanje malih kmetov s trgi.
3. Spodbujanje diverzifikacije proizvodnje in dohodka.
4. Krepitev znanja proizvajalcev in razvijanje njihove zmogljivosti.
5. Izboljševanje zdravja tal in obnova zemljišč.
6. Varovanje vode in obvladovanje njenega pomanjkanja.
7. Uveljavljanje ohranjanja biotske raznovrstnosti in varovanje funkcij ekosistemov
8. Zmanjševanje izgub, spodbujanje ponovne uporabe in recikliranja ter trajnostne potrošnje.
9. Opolnomočenje ljudi in boj proti neenakostim.
10. Spodbujanje varne lastniške pravice.
11. Uporaba orodij socialne zaščite za povečanje produktivnosti in dohodka.
12. Izboljšanje prehrane in spodbujanje uravnoveženega prehranjevanja.
13. Preprečevanje in zaščita pred pretresi: povečanje odpornosti.
14. Priprava na pretrese in odzivanje nanje.
15. Obravnavanje podnebnih sprememb in prilagajanje nanje.
16. Krepitev odpornosti ekosistemov.
17. Krepitev političnega dialoga in usklajevanja.
18. Krepitev inovacijskih sistemov.
19. Prilagajanje in izboljšava naložb in financiranja.
20. Krepitev spodbudnega okolja in reforma institucionalnega okvira.

Vloga UNESCO globalnih geoparkov pri trajnostni hrani in kmetijstvu

UNESCO globalni geoparki so opredeljeni kot: »enotna geografska območja, kjer se območja in krajine mednarodnega geološkega pomena upravljajo s celostnim konceptom varstva, izobraževanja in trajnostnega razvoja«. Njihov pristop od spodaj navzgor, ki združuje ohranjanje s trajnostnim razvojem in vključuje lokalne skupnosti, postaja vse bolj priljubljen.

Geoparki izvajajo veliko različnih dejavnosti na različnih področjih, povezanih s kulturo, turizmom, izobraževanjem in trajnostnim razvojem ter doživetji lokalne hrane. Čeprav so geoparki zelo posebna območja, za katera so značilne različne velikosti površin, lokalno gospodarstvo, socialno okolje, kultura in pokrajina, je med najbolj značilnimi dejavnostmi geoparkov po vsem svetu zelo pogosta povezava s hrano. Pravzaprav so trajnost lokalne hrane, vrednotenje kmetijskih dejavnosti in lokalnih proizvajalcev ter povezava med naravnimi viri in turizmom skupne teme UNESCO globalnih geoparkov.

UNESCO globalni geoparki so del Agende 2030 in so globoko zavezani ciljem trajnostnega razvoja (CTR), ki spodbujajo varovanje planeta in njegovih naravnih virov, da bi dosegli boljšo prihodnost za vse. Bistvo geoparkov je v skladu z 12. strateškim ciljem trajnostnega razvoja »razvijati in izvajati orodja za spremljanje učinkov trajnostnega razvoja za trajnostni turizem, ki ustvarja delovna mesta ter spodbuja lokalno kulturo in izdelke«. UNESCO globalni geoparki delujejo kot

inkubatorji najboljših praks in inovativnih rešitev za opolnomočenje lokalnih skupnosti in spodbujanje naložb za izboljšanje kmetijskih praks, vrednotenje prehranskih sistemov, podpora malih in srednje velikih podjetij, povečanje zaposlitvenih možnosti in boljše delovne pogoje. Ta območja delujejo v tesnem mednarodnem, nacionalnem, regionalnem in lokalnem sodelovanju ter spodbujajo partnerstva in mreženje.

GEOfood lahko prispeva še zlasti k reševanju naslednjih izzivov (FAO):

- Konec revščine na podeželju, ključni korak za zagotavljanje zanesljive preskrbe s hrano (CTR 1)
- Hrana mora biti varna, zadostna in cenovno dostopna za vse (CTR 2)
- Dobro zdravje se začne s prehrano (CTR 3)
- Hranljiva hrana je ključnega pomena za učenje (CTR 4)
- Enakost spolov bi lahko povečala kmetijsko produktivnost za petino (CTR 5)
- Trajnostno kmetijstvo lahko rešuje problem pomanjkanja vode (CTR 6)
- Sistemi hrane morajo premagati odvisnost od fosilnih goriv (CTR 7)
- Rast proizvodnje hrane v gospodarstvih z nizkimi dohodki lahko prepolovi revščino (CTR 8)
- Inovacije odpirajo nove trge za male kmete (CTR 9)
- Zemljiška reforma lahko omogoči pravičen dostop do zemljišč na podeželju (CTR 10)
- Naložbe na podeželju lahko preprečijo neobvladljivo urbanizacijo (CTR 11)
- Doseganje zanesljive preskrbe s hrano vključuje zmanjšanje količine odpadkov (CTR 12)
- Kmetijstvo je ključno pri odzivanju na podnebne spremembe (CTR 13)
- Ribe 3 milijardam ljudi zagotavljajo 20 % dnevnih živalskih beljakovin (CTR 14)
- Gozdovi vsebujejo več kot 80 % svetovne kopenske biotske raznovrstnosti (CTR 15)
- Odpravljanje lakote lahko prispeva k miru in stabilnosti (CTR 16)
- Partnerstva pomagajo razširiti glasove (CTR 17)

VIZIJA GEOfood

Za oznako GEOfood se skriva jasna filozofija: podpora lokalnim skupnostim, celostni pristop in pristop od spodaj navzgor, ki je značilen za UNESCO globalne geoparke, je tudi jedro znamke GEOfood.

Blagovna znamka GEOfood ima svoje korenine v UNESCO globalnih geoparkih in se lahko uporablja samo na teh Unescovih območjih.

GEOfood naj bi se do konca leta 2023 uporabljal v vsaj 30 % UNESCO globalnih geoparkov v Evropi, do leta 2025 pa v 10 % geoparkov drugje po svetu.

MISIJA GEOfood

Poslanstvo GEOfood je podpirati trajnostni razvoj lokalnih skupnosti in tako povečati prizadevanja za doseganje ciljev trajnostnega razvoja Združenih narodov.

GEOfood si prizadeva delovati v skladu z vrednotami Unescovih globalnih geoparkov in pristopom od spodaj navzgor.

CILJI GEOfood

Cilj projekta GEOfood je okrepiti povezavo med lokalnimi deležniki in identiteto geoparka.

Glavni cilj je zlasti povečati ozaveščenost splošne javnosti o povezavi med surovo hrano in lokalno posebno geološko dediščino: koncept GEOfood razvija oznako in posebno razlago za člane, da bi poudarili ekskluzivnost njihove geološke dediščine v povezavi z lokalno hrano in kulturno tradicijo.

GEOfood je inovativen način povezovanja vseh ciljnih skupin prebivalstva z ozemljem, saj je hrana mednarodni jezik, ki ga lahko razume vsak; pravzaprav želimo s hrano povezati ljudi z zemljo in naravo ter okrepiti izobraževanje o hrani v smeri t. i. ničkilometrskе hrane (zelo kratka veriga preskrbe) in odgovorne rabe virov.

Namen znamke GEOfood je ustvariti mrežo partnerjev znotraj UNESCO globalnih geoparkov s skupnim poslanstvom vplivanja na lokalne, regionalne in nacionalne politike v smeri inovativnega prehranskega sistema in teritorialnega načrtovanja, ki lahko okrepi povezave med mesti in podeželjem.

Verjamemo, da imajo območja UGG ključno vlogo pri povezovanju podeželskega in mestnega prostora, pri čemer sodelujejo s prebivalci in skupnostmi: projekt GEOfood bo podpiral območja pri krepitvi te povezave in jim zagotavljal orodje za krepitev lokalnega gospodarstva.

AKCIJE GEOfood

- ✓ Skupaj podpiramo trajnostni razvoj: blagovno znamko GEOfood lahko uporabljajo le podjetja, ki lahko dokažejo določene okoljske standarde:
 - spodbujanje biotske raznovrstnosti in izboljšanje kakovosti tal s sprejemanjem odgovornih in trajnostnih kmetijskih praks
 - ustvarjanje zdravega okolja in zdrave hrane, zlasti z izvajanjem integriranega zatiranja škodljivcev in plevela, ki ni invazivno s kemičnega in farmacevtskega vidika
 - odgovorna raba vodnih virov
 - učinkovit sistem recikliranja odpadkov
 - pridelava sezonskih izdelkov
 - spoštovanje pravic delavcev med celotnim proizvodnim procesom.

- ✓ Skupaj si prizadevamo podpreti proizvajalce, kmete in podjetnike v geoparkih, da bi ohranili tradicijo in povečali lokalno gospodarstvo:
 - mala in srednje velika lokalna podjetja s certifikatom GEOfood
 - geopark podpira lokalna podjetja: ponuja jim priložnosti za promocijo, uporabo njihovih storitev (catering ali na lokaciji) na dogodkih ali konferencah.

- ✓ Skupaj podpiramo rabo lokalne hrane:

- izdelki GEOfood so izdelani iz lokalnih surovin
- Naš cilj je povečati uporabo živil brez kilometrov v vsakdanji rabi, tako v zasebnem kot v javnem sektorju
- Promocija ničkilometrsko hrane kot izdelek GEOfood v restavracijah in hotelih, v vsaki posamezni hiši geoparka in v javnih službah, kot so menze, šole ali uradi.

✓ Skupaj iščemo nove projektne priložnosti za podporo skupnostim znotraj Mreže evropskih geoparkov in Mreže globalnih geoparkov ter razvijamo nove izobraževalne projekte, ki se osredotočajo na odpadno hrano lokalnega gospodarstva, krožno gospodarstvo, ničkilometrsko hrano, kmetijstvo, trajnostni razvoj in turizem.